

[היות וצריך הוא – כשנטמא – לסתור את ימי נזירותו שכבר מנה קודם שנטמא, ולהתחיל למנותה מחדש], דהרי אמר רחמנא: "וכי ימות מת עליו וגו'. והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" –

לכן: התם הוא – גבי נזיר טמא – כיון שהוא חושש⁽²⁾ דילמא מתוך שארכו לו הימים אתי למיעבר על נזירותיה [שמא יעבור על נזרו], לכן תוהה הוא על שקיבל

עבירה היא], ואיך אמרינן ליה נאה [איך אנו קוראים אותו "נאה"]?!⁽¹⁰⁾

ג-א ומשינן: איין, אכן מן הראוי לקרותו "נאה", כי איין זו עבירה –

דאפילו לרבי אלעזר הקפר, דאמר: נזיר חוטא הוא –

הני מילי גבי נזיר טמא, דאיירי דבעי מיסתר

2. א. משמעות לשון הגמרא לפי פשוטה [ולא על דרך שנתבאר בפנים] היא: שבנזיר טמא אנו חוששים שמא יעבור על נזירותו ולכן חוטא הוא; אלא שהתוספות לא פירשו את הגמרא כפשוטה, וכנראה הוקשה להם, כיון שהפסוק הרי עוסק במי שמת עלין מת בפתע פתאם, והוא היה אנוס בדבר, אם כן אי אפשר לקרותו חוטא ואף שיש לחוש שמא יעבור על נזירותו, כי מה היה לו לעשות.

ופירשו התוספות: "אבל נזיר טמא רחמנא קרייה חוטא, לפי שהוא סותר את נזרו, וצריך לחזור לנזירותו, וכבד בעיניו המעשה ותוהה על הראשונות", ועל דרך פירושה נתבאר בפנים שהוא חושש שמא יעבור על נזרו, וראה "ארזי הלבנון" אות כז.

ואולם לא ביארו התוספות מה בכך שהוא תוהה על הראשונות, וכנראה כוונתם למה שאמרו לקמן ד ב, "אמר שמעון הצדיק – שהיה כהן גדול – מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא", ופירשו שם התוספות: "אשם נזיר היה קשה בעיניו לאוכלו לפי שאינו בא אלא בנזיר שנטמא, וכיון שנטמא היה דואג פן מתחרט על נדרו שהימים הראשונים נופלין, ומביא חולין בעזרה", וראה מה שנתבאר שם בהערה באריכות.

ב. תמהו התוספות: דבעלמא אייתי לרבי

למה חילק אותם התנא, והרי שתיהן מדין "ידות" הן?! ולפי זה מבואר, כי איין דינם שוה, שהאומר: "אהא" אינו נזיר אלא דוקא בנזיר עובר לפניו, ואילו "אהא נאה" אינו נזיר אלא בדוקא שהיה תפוס בשערו, עד כאן תוכן דבריהם.

ומה שכתבו התוספות בלשונם "דהכא דבור שלם קאמר אהא נאה" ומשמע שאינו "יד" אינו מוכן, שרי זה סותר את סוף דבריהם שכתבו ד"אהא נאה" הוא מדין "ידות", ואם כן אינו דיבור שלם.

10. ברא"ש מבואר, שקושיית הגמרא היתה על פי המשנה בנדרים ט א: "כנדרי רשעים נדר, בנזיר", והיינו שאם היה נזיר עובר לפניו, ואמר: "כנדרי רשעים הריני" הרי הוא נזיר משום שהרשעים דרכם לידור בנזירות.

1. דברי רבי אלעזר הקפר הם בברייתא שהובאה בגמרא לקמן יט א: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר בקרבן נזיר טמא: "[ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה] וכפר עליו מאשר חטא על הנפש", וכי באיזו נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין, וקל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר [שמקבל עליו תענית] על אחת כמה וכמה."

את הנזירות ו"חוטא הוא".(3)

אבל נזיר טהור, לאו "חוטא" קרי ביה!

שנינו במשנה: **הריני מסלסל וכו'** הרי זה נזיר:

ומקשינן: **ממאי דהדין סלסול שערא** [היפוך השער] **הוא**, כלומר: מנין שכוונתו היא להיפוך שער, שהוא אכן נקרא "סלסול" כדאמרה ליה **הדא אמתא דבי רבי לכהוא גברא** [כפי שאמרה שפחתו של רבי לאותו אדם] **עד מתי אתה "מסלסל" בשערך?! (5)**

והרי: **אימא "תורה"**, שאף בה שייך לשון סלסול, וכדכתיב: **"ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנינך קנה בינה. סלסלה** [חפשה, היה חוזר עליה לדקדק בה] **(6) ותרוממך"!**

אמר תירץ שמואל: הכא נמו אף כאן עוסקת משנתנו בכגון **שהיה תפוס בשערך**, ולכן משמעות דבריו היא **שיהפך בשיערך**.(7)

שנינו במשנה: **הריני כזה** וכו' הרי זה נזיר: סבורה היתה הגמרא, שהאומר "הריני כזה" הרי הוא נזיר משום שהיה תפוס בשערך, וכמו שפירשה הגמרא את מה ששנינו "אהא נאה"; ולפיכך מקשינן:

נהי נמי דתפוס בשערך לו יהא שתפוס הוא בשערך], והרי סוף סוף "הריני נזיר" לא אמר?! כלומר: הרי אין הוכחה מכך שכוונתו לנזירות, ולמה הוא נזיר?!

אמר תירץ שמואל: משנתנו עוסקת כגון שהיה נזיר עובר לפניו ואמר "הריני כזה", ולכן הרי הוא נזיר, ואף על גב שאינו תפוס בשערך.(4)

"הריני" לבד אינו נזיר אף שהאומר "אהא" לבד והיה נזיר עובר לפניו הרי זה נזיר, כי "אהא" לבד משמע יותר לנזירות מאשר "הריני".

5. בפשוטו לרווחא דמילתא הביאה הגמרא את דברי אמתא דבי רבי, וכדי להראות שלשון מדוברת היא, ואולם אין בכך צורך, כי בהכרח מבואר במשנתנו שלשון סלסול נופל על שיער, שאם לא כן הרי ודאי שלא היה נזיר; וראה בהערה בהמשך הסוגיא.

6. רש"י במשלי, וסיים רש"י: **ובלשון חכמים "מסלסל בשערך"**.

7. נתבאר לפי פשוטו; ואולם לשון תוספות הוא: הריני מהפך במצוה התלויה בשיער, וצריך תלמוד כיון שהסלסול קאי על המצוה, אם כן מה הביאה הגמרא מאמתא דבי רבי?! ולכאורה נראה מדבריהם, שנשתנה פירוש הלשון

אלעזר אפילו אנזיר טהור, על שם שציער עצמו מן היין קרי ליה חוטא, [היו יכולים להקשות מגוף לשון הברייתא שהובאה לעיל].

ותירצו: דטהור נמי קצת קרי ליה חוטא, ומכל מקום המצוה רבה על החטא, ולכן קרי ליה "נאה", מידי דהוה אמתענה תענית חלום בשבת, דיש לו מצוה לבטל את החלום, וקצת עבירה עשה שהתענה בשבת, שהרי צריך לישב בתענית למחרת השבת, לכפר על שהתענה בשבת, אבל נזיר טמא רחמנא קרייה חוטא לפי שהוא סותר וכו'.

3. ראה מה שנתבאר בהערה קודמת אות א.

4. כתבו התוספות במשנה, שבבא זו משנה שאינה צריכה היא, שהרי אפילו אם אמר "אהא" לבד והיה נזיר עובר לפניו הרי הוא נזיר, וכל שכן אם אמר "הריני כזה" והיה נזיר עובר לפניו; ולא נצרכה אלא להשמיענו שאם אמר

אמר שמואל: **הכא נמי** עוסקת משנתנו ככגון שהיה **תפוס בשער**.⁽¹⁰⁾

שנינו במשנה: **הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר**:

ומקשינן: **ממאי דהדין שילוח ריבויא הוא**, [מנין שלשון "לשלח" הוא לשון ריבוי דהיינו גידול שיער], וכדכתיב: **"שלחך פרדס רמונים"**?⁽¹¹⁾

והרי **אימא**: **מידי דעבורי** [לשון העברת שיער הוא], **כדכתיב: וישלח מים על פני חוצות**?!?

שנינו במשנה: **הריני מכלכל וכו' הרי זה נזיר**:

ומקשינן: **ממאי דהדין כלכול שיערו הוא**, [כשהשיער עבה במקום אחד נקרא "כלכול"⁽⁸⁾], כלומר: **הריני מגדל שער**, שהוא אכן נקרא "כלכול" **כדתנן** במסכת שבת לענין שיעור הוצאה מרשות לרשות בשבת להתחייב עליה: **סיד** — שיעורו הוא — **כדי לסוד כילכול**, **ואמר רב: בת צידעא** [צדעי הראש], כלומר: שיעור הראוי לסוד את השער שבצדעים **כדי להשכיבו**?⁽⁹⁾

והרי **אימא**, שמא **מיזן עניי** קיבל על עצמו, **כדכתיב "ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו** [במצרים]?!

עד שתכלכל [העטרה], וכתב שם רש"י "לא שמעתי מהו, ונראה בעיני, שחבירו במסכת שבת "כדי לסוד כלכול", ואמרינן מאי כלכול צדעה ובת צידעה, הכי נמי, עד שיהו שם שערות הרבה, שיהא רצוף ומלוכב בשער".

9. בגמרא שבת פ ב גרסינן "רבי יהודה אומר כדי לסוד כלכול: מאי כלכול ומאי אנדיפי, אמר רב צידעא ובת צידעא", ופירש רש"י: כלכול צידעא טינפל"א; וסדין אותה להשכיב השער; בת צידעא, למטה הימנה להסיר שער דק והוא אנדיפי; ולפי פירוש רש"י שם, יש לגרוס בגמרא כאן "צידעא", או "צידעא ובת צידעא".

10. ראה מה שנתבאר בהערה 5 ובהערה 7.
11. רש"י פירש שם: "שלחך, ארץ יבשה קרויה "בית השלחין" וצריך להשקותה תמיד", וזה אינו תואם את הגמרא כאן, והמצודות שם "פירש" דהיינו פרי בטןך, ופירוש זה יתכן לפי הגמרא שלנו, אלא שהוא עצמו פירש: מלשון שהם "נשלחים ממך", ולזה קוראת הגמרא כאן

בין הקושיא לתירוץ, ולפי תירוץ הגמרא אין "הריני מסלסל" מועיל משום שלשון "סלסול" נופל על שיער, אלא על המצוה.

ולשון הגמרא מסייע פירוש זה, כי לכאורה תיקשי למה הביאה הגמרא את אמתא דבי רבי וכפי שהוקשה בהערה לעיל; אך לפי זה קושיית הגמרא היא בדרך זו: קא סלקא דעתין ד"הריני מסלסל" מועיל משום שלשון סלסול נופל על שיער וכמו שמצינו באמתא דבי רבי, ואם כן תיקשי: הרי לשון סלסול נופל גם על תורה, ומתרצת הגמרא שאכן אין זה משום שלשון סלסול נופל על שיער אלא סלסול המצוה הוא.

אך תיקשי: הרי אף ב"הריני מכלכל" מקשה ומתרצת הגמרא כעין קושיית ותירוץ הגמרא לענין סלסול, ושם הרי אי אפשר לומר הריני מכלכל במצוה התלויה בשיער, וצריך תלמוד.

8. כן ביאר המאירי, והביא שם המאירי דמיון לזה מנדה נב ב: "עד מתי הבת ממאנת, עד שתביא שתי שערות דברי רבי מאיר וכו' רבי יוסי אומר עד שתקיף העטרה, כן שלקות אומר

האי "שולח מים על פני חוצות" נמי לשון ריבוי הוא, דכד משקיין ליה מיא לפירא ורבי [כשמשקים את עצי הפרי במים, הפירות גדלים], ועל שם גידול הפרי נקראת ההשקאה "שולח מים".⁽¹³⁾

שנינו במשנה: "הרי עלי ציפורים", רבי מאיר אומר: נזיר.

ומפרשינן: מאי טעמא דרבי מאיר?

אמר ריש לקיש: ציפורין סמוכין ל"שיער" קיבל עליו.

דכתיב: "עד די שעריה כנשרין רבה וטפרוהי כצפרין [עד ששערותיו של נבוכדנצר — ככנפי נשרים גדלו על כל גופו, וצפרניו כצפור]".

ומשינינן: הרי מצינו לתנא ד"פרע פרע" יליף לפרש מה שנאמר בכהן הדיוט "ופרע לא ישלחו", שהוא גידול שער שלשים יום; וכך למד:

כתיב הכא בפרשת נזיר "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" וסתם נזירות שלשים יום, וכתיב התם גבי כהן הדיוט "ופרע לא ישלחו", וכשם שבנזיר גידול פרע הוא שלשים יום, כך בכהן הדיוט פירושו גידול שער —

ומאחר ש"פרע לא ישלחו" פירושו "גידול שער", ממילא כל האומר: הרי עלי לשלח פרע" משמעות הדברים היא שיגדל שערו והיינו שיהיה נזיר.⁽¹²⁾

ואיבעית אימא:

פרע, אין כאן קבלת נזירות, אבל כי גמרינן כהן הדיוט מנזיר דשילוח הוי מלשון "שלשים" בגזירה שוה, וקאמר "הרי עלי לשלח" הוי כאילו אמר "הרי עלי לשלח פרע שלשים יום", ומשתמע שפיר דנזירות קביל עליה, להכי מייתי גזירה שוה".

ויש נפקא מינה בדבריהם להלכה, לפי המבואר במאירי, וכן פירש בחידושי מרן ר"ז הלוי בדעת הרמב"ם, שיש חילוק לדינא בין נזירות סתם שהיא שלשים יום, לבין נזירות מפורשת לשלשים יום, [לענין "מקצת היום ככולו"], ולפי דברי התוספות נמצא שהאומר "הרי עלי לשלח פרע" הרי זה כאילו קיבל נזירות מפורשת לשלשים יום.

וראה בפירושו הרא"ש שביאר את הגמרא כאן באופן אחר.

13. תמהו התוספות: וכי לא מצינו כמה לשונות של שילוח שאין כוונתם לריבוי אלא לישנא

"מידי דעבורי", וכמו "וישלח מים על פני חוצות".

12. הקשו התוספות: לשם מה הוצרכה הגמרא לגזירה שוה, ולא הביאה את הפסוק כפי שהוא, שהרי פירוש הפסוק הוא בלי ספק גידול שער?! [ונראה מדבריהם שבפסוק הזה לבד די כדי לתרץ את הקושיא. ולכאורה צריך ביאור, שהרי כשם שיש לפרשו על פי הפסוק "ופרע לא ישלחו", כך יש לפרשו על שם הפסוק "ושלח מים על פני חוצות שזה לא משמע נזירות; וכוונתם היא: כי מאחר שמצאנו לשון שילוח פרע על שער, ודאי שמתפרש לשונו "הרי עלי לשלח פרע" על שיער, אלא שהוקשה להם שאם כן, למה הוצרכה הגמרא לגזירה שוה].

ותירצו: "דמקרא דכהן הדיוט לא משמע ד"לא ישלחו" הוי גידול [שלשים] דאפילו תרי יומי משמע [על פי "ארזי הלבנון"], וכיון שלא אמר בפירוש הריני נזיר תרי יומי אלא שילוח

משום דחיישינן שמא צפורי נזיר טמא קיבל עליו, כלומר: חוששים אנו שמא נתכוין לקבל עליו מצות נזירות, ששייך בה ציפורים אם נטמא.

ומקשינן: מכדי "חיישינן" קאמר, כלומר: היות ואף אתה אומר שאין זה ודאי שלכך נתכוין — אם כן לא יהא נזיר, כי:

דילמא צפורי נדבה קיבל עליו [שמא קיבל עצמו להביא ציפורים לעולת נדבה], כי היות ואין הדבר ברור שנתכוין לנזירות, יש עלינו להקל ולומר שלא קיבל על עצמו נזירות, כי אין נוח לאדם לקבל על עצמו נזירות, מאחר שהנזירות חמורה עליו, ויש בה טורח!?

ומשנינן: אם כן — שכוונתו היה לציפורי נדבה — "הרי עלי קן" [שתי תורים או שני בני יונה] מבועי ליה למימר, שכן דרך נודבי נדבת עולת העוף להשתמש בלשון "קן"; ובהכרח שכוונתו היתה לנזירות.

ואכתי מקשינן: ודלמא "הרי עלי צפורי מצורע" — קאמר, כלומר: מתחייב אני להביא במקום מצורע את הציפורין הנצרכים לטהרתו!?

ומשנינן: משנתנו עוסקת בכגון שהיה נזיר

כלומר: מה שאמר "ציפורים" היינו מילת "ציפורין", שנכתבה בסמוך לשיער, וכאילו אמר: הרי עלי מצוה ששייך בה ציפורין התלויים במצות שיער, והם קרבן נזיר טמא הבא מציפורים [שתי תורים או שני בני יונה].

ומכל מקום, אין די במה שאמר "ציפורים" לבד, אלא אם כן נזיר עובר לפניו, אבל כשאין נזיר עובר לפניו, לא מועיל אפילו לרבי מאיר, אלא אם כן אמר בפירוש "הריני מקבל עלי ציפורים הסמוכין לשיער".⁽¹⁴⁾

ומבאר ריש לקיש את מחלוקת רבי מאיר וחכמים:

רבי מאיר סבר: מתפס איניש במידי דסמיך ליה [מתפס אדם את נזירותו במילה הסמוכה למילה שאמר].

ורבנן סברי: לא מתפס איניש במידי דסמיך ליה.⁽¹⁾

רבי יוחנן אמר: דכולי עלמא — בין רבי מאיר ובין רבנן — סברי: לא מתפס איניש במידי דסמיך ליה.

אלא היינו טעמא דרבי מאיר שהוא נזיר כאשר אמר "הרי עלי ציפורים":

עובר לפניו, כמבואר שם בתוספות. ומשמע שלרבנן לא מועיל אפילו אם אמר בפירוש "ציפורין הסמוכין לשיער"; ומיהו אם אמר כן בפירוש וגם נזיר עובר לפניו, אפשר שחכמים מודים.

1. לא ביארו התוספות, למה לא מועיל אם אמר בפירוש "ציפורין הסמוכין לשיער", והרי ודאי כוונתו לנזירות.

דעבורי הוא, והרי כל לשון שליחות הוא לישראל דעבורי! ? וראה מה שיישבו.

14. נתבאר על פי התוספות בעמוד ב, בד"ה מאי; ומטעם זה אמר ריש לקיש "ציפורין הסמוכין לשיער קיבל עליו", דמשמע שאמר כן בפירוש, אף על פי שהמשנה אינה עוסקת באופן שאמר כן בפירוש, והוא כדי להשמיענו שאם אמר כן בפירוש הרי הוא נזיר אפילו אם אין נזיר